

Лекція . Інтерактивні технології гендерного виховання та гендерної освіти.

План

- 1. Актуальність використання інтерактивних методів на заняттях з гендерної грамотності.*
- 2. Інтерактивні заняття в рамках теорії компаративістики.*
- 3. Інтерактивні вправи.*

1. Останнім часом світ стає все більш інтерактивним, тому використання інтерактивних методів і технік найбільш доцільне тоді, коли вчителі хочуть допомогти дітям стати активними учасниками освітнього процесу, навчити їх самостійно добувати знання і нести за це відповідальність. Соціальна взаємодія, яка здійснюється на уроках гендерної грамотності, активізує у дітей процес розумової діяльності як на рівні внутрішнього або зовнішнього мовлення, так і на рівні взаємодії з іншими: індивідуальна, парна та групова робота, робота у малих групах тощо. Включення групи до процесу самореалізації та персоналізації спонукає учнів як би до несвідомої, але активної розумової діяльності. При цьому вони отримують не лише знання, наприклад, інформацію про успішні комунікації, але й навички такої комунікації, що допомагає змінювати ставлення до думки та поглядів інших людей, робить спілкування більш толерантним і демократичним. Проте досвід показує, що «включати» цей творчий механізм досить непросто. У процесі інтерактивного уроку учні переходять на інший рівень отримання та передачі знань, набуття вмінь і навичок, формування атмосфери всередині групи. Від суб'єктно-об'єктних стосунків між учителями й учнями, як між тими, хто передає і приймає знання в традиційній школі, необхідно перейти до суб'єктно-суб'єктних стосунків, які складаються між усіма членами групи в колі, тобто до повноцінного обміну знаннями, на які усі дістають рівні права. Відбувається своєрідна зміна ролей – приймальна (пасивна) роль учня або учениці трансформується в активну роль – участь у передачі й обміні знаннями, навичками, досвідом стосунків і

поведінки. Але, щоб «вийти» зі старої ролі й «увійти» в нову, потрібен певний час. Крім того, це неможливе без власних внутрішніх зусиль. Для цього щоразу необхідно «розігрівати» групу, «вводити» її до занять. Так настроюють свої інструменти перед концертом музиканти симфонічного оркестру, щоби потім почати виконувати той чи інший твір в одній тональності. Як же відбувається включення групи до соціальної взаємодії на інтерактивному уроці? Насамперед, цьому сприяє сама форма занять, яка відрізняється від уроку в традиційній школі та являє собою типову структуру.

2. *Звертаючись до теорії компаративістики*, можна сказати, що інтерактивний урок являє собою сценарій або фрейм, що характеризується певними структурними ознаками. У компаративістиці англійське слово *frame* використовується як термін і означає «каркас, будова, система, рамка». Одним із перших цей термін у значенні «тип структури» застосував Чарльз Філлмор (1978). На його думку, «фреймом можна вважати набір слів, кожне з яких означає певну частину або аспект деякого концептуального чи акціонального цілого». Іншими словами, в лінгвістиці, наприклад, зміст тієї чи іншої лексичної одиниці фрейму зрозуміти неможливо, не знаючи внутрішньої структури фрейму в цілому. Ч. Філлмор вважає, що поняття фрейму лежить в основі концепції семантики розуміння. Свою думку він ілюструє таким прикладом. Деякі слова (наприклад, батько, мати, син, донька, брат, сестра, або купувати, продавати, платити, витратити, коштувати, або день, ніч, південь, північ, ранок тощо) створюють групи, кожна з яких краще вивчати як єдине ціле, тому що кожна група є лексичним представником деякої єдиної системи схематизації досвіду чи деякого знання. У кожному випадку для того, щоб зрозуміти значення одного з членів групи, необхідно до деякої міри зрозуміти, що означають вони всі. Такі групи слів утримує разом те, що вони мотивуються, визначаються і взаємно структуруються особливими уніфікованими конструкціями знання чи пов'язаними схематизаціями досвіду, для яких можна використати загальний

термін фрейм. Ч. Філлмор розвиває ідею Дж. Тріра про те, що «слова позбавлені сенсу, якщо тим, хто слухає, не відомі слова з того ж понятійного поля, але протиставлені, і вони не визначені й розпливчасті, якщо не з'являються їх «концептуальні сусіди», які претендують на свою частину понятійного поля і своєю появою чітко виокремлюють межі вимовленого слова». На думку Ч. Філлмора, деякі фрейми вроджені: вони природно і неминуче виникають у процесі когнітивного розвитку кожної людини (прикладом може бути знання характерних рис людського обличчя). Інші фрейми засвоюються з досвіду або навчання (наприклад, знання артефактів і соціальних установок). Саме до такого типу фреймів можна віднести інтерактивні уроки як структури. Це знаходить своє пояснення в тому, що когнітивний розвиток дитини після 6–7-річного віку невідривний від соціальних процесів. Розуміння (когнітивний аспект) додає усвідомлення соціальним відносинам, і, навпаки, соціальна взаємодія стимулює когнітивну перебудову. Таким чином, сконструйоване в процесі заняття соціальне поле здатне впливати на індивідуальну поведінку учнів. Кожне заняття як типовий фрейм містить у собі одну вправу з відповідного модуля («Я тебе розумію...», «Розкажи мені про себе...», «Світ навколо мене, і я в цьому світі», «Що заважає нам бути рівними?», «На шляху до рівності та справедливості»), її обрамовують структурні вправи «Принципи», «Знайомство», «Очікування», «Підсумки», які додають композиції уроку закінченості та динамічну стабільність. Техніки проведення інтерактивного уроку Коло. Бажано, щоб інтерактивний урок проходив не за звичайними партами або столами. Урок буде більш успішним, якщо для його проведення буде обрана тренінгова форма, відповідно до якої вчителі разом із дітьми сідають в загальне коло. Це дає можливість дістати кожному рівні права на здобуття знань і навичок. Презентація та «криголами» – короткі вправи, призначені розпочинати заняття. Вони допомагають учасникам та учасницям розслабитися, створити атмосферу довіри в групі, заохочують до взаємної підтримки.

3. У процесі спілкування можна використовувати вправу «Мозковий штурм». Мета «мозкового штурму», або «мозкової атаки», в тому, щоб зібрати якомога більше ідей відносно тієї або іншої проблеми протягом обмеженого періоду часу. Після презентації проблеми в групі попросіть усіх називати ідеї, коментарі, асоціації, фрази або слова, пов'язані з цією проблемою. Запишіть всі пропозиції на дошці або на великому аркуші паперу в порядку їх проголошення без зауважень, коментарів або питань. Присутні також не коментують ідеї та думки одне одного. Учні мають відчувати: те, що вони кажуть, підтримується, а не оцінюється й не засуджується. Мозковий штурм дозволяє за дуже короткий період (три – п'ять хвилин) записати всі ідеї, що виникли. Це може стати добрим початком роботи над новою проблемою або темою. Обговорення загальною групою. Метод, який застосовується, як правило, в комбінації з іншими видами технік.

4. Дискусія у великій групі корисна для вивчення досвіду всіх і надає присутнім можливість зробити самостійні висновки. Учителі повинні заохочувати всіх до рівної й вільної участі в дискусії. Ця техніка передбачає, що вся група обговорює ідеї або події, які стосуються якоїсь певної теми. Обговорення може бути побудоване навколо запланованих або імпровізованих тем. Ключем до ефективності обговорення у великій групі є форма, а вчитель ставить питання. Уникайте закритих питань, тобто таких, на які можна відповісти коротко: «так» чи «ні». Вживайте питання, які починаються з «як», «чому», «які». Заохочуйте всіх учасниць та учасників до висловлювання своїх ідей. Те, як вчитель реагує на питання та коментарі, є вирішальним у створенні доброзичливої атмосфери. Демонструйте увагу до всіх, дякуйте всім за запитання та висловлювання. Це буде стимулювати дітей продовжувати ділитися цінною інформацією, яку в іншому випадку вони відкинули б як нудну, недоцільну або зайву. Не дозволяйте будь-кому домінувати в групі під час дискусії. Обмежити цей «індивідуальний внесок»

можна, сказавши: «А тепер давайте послухаємо, що скажуть інші...» або «Хотілося б послухати й інших...» тощо.

5. Обговорення малою групою. Більшість соціальних завдань, що вирішуються на заняттях, обговорюються в малих групах або парах. Це дає можливість економити час, оскільки зникає потреба вислухувати кожную людину в загальній групі. Крім того, обговорення на заняттях викликає іноді такі почуття, які краще висловити в невеликій групі, оскільки в ній людина відчуває себе безпечніше. У роботі малих груп звичайно бере участь чотири-шість осіб, які в невимушеній обстановці обговорюють проблеми або те, що їх непокоїть, пропонують свої розв'язання проблеми, висловлюють нові ідеї. Розподіл на групи може відбуватися різними шляхами – постійні групи протягом уроку або циклу уроків, різні групи для виконання кожного завдання тощо. Робота в невеликих групах дає дітям ширші можливості для активної участі. Дискусії в малих групах стимулюють роботу в команді. Потік ідей допомагає дітям бути корисними один одному. Висловлювання думок дає їм можливість стати впевненішими в собі, повірити в свої сили. Використовуючи цю методику, можна надати кожній людині свободу обирати свій власний «ритм» роботи.

6. Рольова гра (вистава). Цей вид інтерактивної техніки імітує реальність. Учасникам/ учасницям пропонуються ролі та надається можливість діяти «ніби по-справжньому». Кожна людина в рольовій грі має чітко знати її мету та ідею своєї ролі. Мета рольової гри – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути соціального досвіду в процесі гри: діти вчаться через свої почуття та вчинки. Рольова гра може використовуватися для отримання конкретних навичок. Наприклад, під час трансформації конфліктів. Іноді присутні можуть розігрувати свої власні ситуації, в яких вони вже побували, і разом зі всіма спробувати знайти вихід із становища, що склалося. Рольова гра – це відносно «відкрита» техніка, яка дозволяє розвивати її залежно від навичок, особистого досвіду та конкретної ситуації в групі. Дуже важливо по закінченні вправи дати можливість групі

«вийти з ролі»: сказати декілька слів про почуття, враження або думки. Форма «деролізації» може бути різною, проте треба обов'язково попросити всіх вийти з ролі. Важливо також, щоби час, виділений на обговорення ситуації після гри, був, принаймні, вдвічі більшим за той, що тривала сама гра.

7. Закінчення речень. Ця техніка надає можливість працювати над формуванням власних думок, власної мети. Наприклад, учням пропонується закінчити речення: «Від сьогоднішнього заняття я чекаю...», «Я пишаюся тим, що...», «Мені в собі подобається те, що...», «В майбутньому мені б хотілося...» тощо.

8. Дослідження випадків передбачає вивчення в малих групах реальних випадків або реальних проблем. У процесі роботи ті, що вчаться, набувають навичок аналітичного аналізу власних помилок і шляхів їх подолання. Є багато різних способів аналізувати реальні та вигадані випадки. Для школи пропонується брати прості схеми з визначенням, зокрема, позитивного і негативного досвіду, отриманого від кожного. Творча праця пов'язана зі створенням колажів, аплікацій, малюнків, моделюванням, складанням пісень, віршів, історій або ігор. Це може відбуватися як індивідуально, так і в групі. Важливо пам'ятати, що така форма роботи стимулює появу нових ідей і не передбачає перевірку талантів малювання, співу тощо.

9. Анкетування використовується для перевірки знань та оцінки процесу навчання, а також з'ясування ставлення групи до певних проблем та ситуацій. «Акваріум» (кластерна техніка, «група в групі») має різні конфігурації. Найпоширеніша конфігурація: присутні сідають у два концентричні кола, при цьому внутрішнє коло обговорює якесь питання, а зовнішнє спостерігає за процесом, не втручаючись. Після певного проміжку часу групи міняються місцями і повторюють процес обговорення тієї ж теми.

10. Останнім часом це досить популярна форма проведення багатьох ток-шоу на телебаченні. Навчаючи – вчусь. Техніка застосовується при

знайомстві з новою темою, узагальненні вже вивченого або підбитті підсумків роботи. Присутнім роздаються картки з різною інформацією за темою. Після вивчення карток діти починають вільно рухатися кімнатою і в парах переказувати один одному цю інформацію. Свою інформацію необхідно передати якомога більшій кількості людей. По завершенні проводиться спільне обговорення. Така форма роботи дає можливість разом із презентацією теми вивчити її досить детально, а також протягом невеликого проміжку часу познайомити учнів з великим обсягом інформації.

11. Рухливі ігри та розминки корисні для подолання монотонності, вони знімають втому, скутість, заохочують групу. Частіше це невеликі вправи, що пропонуються присутнім на початку або в середині заняття.

Рекомендована література:

1. Навчально-методичні матеріали до уроків гендерної грамотності: «Ми – різні, ми – рівні» / За заг. ред. О. Семиколєнкової. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 128 с.